

Члени НТШ в науці 2018

1 грудня минулого року в Інституті св.Володимира, що на вул.Спадайна в Торонто, відбулася традиційна, бо вже восьма, конференція “Члени НТШ в науці”. Вісім доповідей конференції були об’єднані в три сесії : перша та третя на довільні теми, а друга присвячена Голодомору. Предсідником першої сесії був д-р Віктор Остапчук, другої – д-р Ксеня Кебудзинська, третьої – д-р Тарас Кознарський.

Відкрила першу сесію голова НТШ в Канаді д-р Дарія Даревич. Вона привітала всіх присутніх, особливо доповідачів з- поза Торонто та гостей з України.

Перший доповідач, магістр Ксеня Мариняк з Едмонтона, є добре відомим в Канаді перекладачем з української на англійську, до речі, єдиним сертифікованим професійним перекладачем з цієї мовної комбінації у трьох степових провінціях Канади. Вона брала участь в підготовці понад п’ятнадцяти наукових видань, зокрема, англомовної “Енциклопедії Українознавства”.

У своїй доповіді “#KyivNotKiev: Як українська національна ідентичність презентується англійською мовою” мгр.Мариняк зосередилася на трьох аспектах. Перший аспект – присутність чи відсутність української мови як такої в західних медіях. Наведені доповідачем приклади свідчать скоріше про її відсутність. Так, зокрема, в Гарвардському університеті розробили схему здорового харчування, яку пропонують різними мовами, серед яких українська відсутня. Така ситуація, наголосила доповідач, виглядає неприпустимою щодо легітимної мови легітимної держави. Другий аспект – це точність, чи якість перекладу, що також є цілком незадовільним. Один з красномовних прикладів – назва фільму “Everything is illuminated” (фільм про американця, що приїхав до України шукати своїх предків): очевидно, ця назва зовсім не передає характеру і сенсу українського вислову “Все ясно!”. Інший приклад, який навела мгр.Мариняк, це англійський переклад інтерв’ю з Блаженнішим Патріархом Святославом, де вибір слів англійською явно спотворював сенс висловів Патріарха. Щодо третього аспекту – транслітерації української на англійську – то тут спостерігається певний поступ. Позитивні зрушення бачимо у кампанії, що ведеться на державному рівні, про заміну російської назви української столиці на її українську транслітерацію: Kiev на Kyiv. Також з того, що спостерігала доповідач під час свого перебування в Україні у вересні минулого року, англомовні переклади міст, містечок та сіл України в цілому дотримуються транслітерації, прийнятої в Україні 2010 року, що, в свою чергу, в більшості випадків відповідає правилам, прийнятим Канадським Інститутом Українських Студій при виданні англомовної “Енциклопедії Українознавства”.

Доктор Олександр Романко (Торонто) представив доповідь “Дизайн навчальних програм у Канаді та Україні на основі штучного інтелекту та аналітики даних”. Д-р Романко працює у відомій компанії IBM та одночасно є професором Університету Торонто і директором магістерської програми в Київській школі економіки. На початку д-р Романко коротко ознайомив слухачів із здобутками IBM та загальними досягненнями аналітики даних, а далі перейшов до розробленої ним програми з дизайну навчальних програм. Програма базується на вивченні існуючого ринку робіт та кваліфікацій, необхідних для отримання цих робіт. Завдяки цій програмі, його студенти в Університеті Торонто змогли переробити та вдосконалити його курс “Introduction to data science and analytics”. Це, зокрема, включає вивчення найважливіших на сьогодні мов програмування, як і необхідних нетехнологічних навичок – наприклад, комунікаційних. Д-р Романко активно працює над впровадженням подібних програм і в Україні, зокрема, в Українському Католицькому університеті та Київській школі економіки, з якими він активно співпрацює. Про успіх його роботи свідчить результат світових змагань студентських команд з аналітики даних, організованим канадським Університетом Queens у співпраці з бізнесовими компаніями. За умовами змагань, 100 команд з різних університетів світу працювали впродовж місяця над поставленим завданням. З надісланих проєктів відібрали 5 фіналістів, які вже особисто змагалися в Торонто якраз напередодні конференції. Перше місце здобула команда студентів з Університету Торонто, що навчаються на курсі проф.Романка, друге і третє місце завоювали дві команди з Українського Католицького університету, що також навчаються за

програмою, розробленою проф.Романком. (Зустріч з українськими студентами – переможцями змагання відбулася наступного дня, 2 грудня в приміщенні Галереї КУМФ в Торонто).

Доповідач з Едмонтону Олена Сіваченко навчається в докторантурі Альбертського університету та працює науковим співробітником Методичного центру української мови Канадському Інституті Українських Студій цього університету. Вона спеціалізується на викладанні української мови як іноземної. Саме цьому – методиці використання змішаної моделі навчання української мови як іноземної – вона і присвятила свою доповідь. Головна теза доповіді – нове покоління вимагає цифрового компоненту в системі навчання, і власне на цій ідеї і побудована змішана модель вивчення української мови. Поєднання традиційних лекцій в класі з професором з навчанням on-line відкриває багато можливостей перед студентами, зокрема, дає їм гнучкий розклад та більше особистої незалежності. О.Сіваченко разом з її керівником, проф.А.Недашківською, розробила новий курс під назвою “Подорожі.UA”, в якому застосовано змішану модель вивчення української мови, та який було задумано як своєрідну подорож потягом. Річний курс організовано в двадцять шість блоків, по тринадцять в кожному семестрі. Кожному блоку призначено один тиждень. В тиждні є три традиційні лекції під назвою “Зустрічі” по понеділках, середах і п’ятницях, дві сесії в мережі під назвою “Станції” по вівторках та четвергах, і підсумовування вивченого під час вихідних “Пересадки”, що також представляють наступний блок.

Звичайно, такий курс вимагає від студентів самодисципліни і самостійності. Однак як зазначила доповідач, курс “Подорожі.UA”, виявився дуже ефективним та користується популярністю у студентів. Якщо в попередні роки число бажаючих вивчати українську мову в Альбертському Університеті постійно падало (це пояснювалося великим навантаженням – п’ять годин на тиждень), то з появою нового курсу воно зростає – так, в цьому навчальному році на курс записалося тридцять студентів.

Друга сесія конференції відкрилася привітальним словом гості з України, заступника Голови НТШ в Україні Лідії Бойчишин. П.Бойчишин привітала всіх присутніх з 145-річчям НТШ і розповіла про урочисті заходи, що відбулися у Львові з нагоди ювілею.

“ Жнива Розпачу”: Історія першого документального фільму про Голодомор” – так називалася доповідь доктора Юрія Даревича, професора фізики на Університеті Йорк в Торонто та одного з засновників Українсько-Канадського Дослідно-Документального Центру. Проф.Даревич брав безпосередню участь у творенні фільму, тож його доповідь базувалася на власних спогадах. Вперше Ю.Даревич зацікавився темою Голодомору в шістнадцятилітньому віці, коли побачив в енциклопедії Britannica таблицю населення СРСР між 1926 і 1939 роками. Фактично у всіх народів спостерігався приріст у більше ніж двадцять відсотків, в той час як в українців кількість населення впала на десять відсотків. Незадовго після цього він знайшов свідчення В.Черчила у його “Історії Другої світової війни” про те, що британський прем’єр-міністр, як і інші керівники західних держав, добре знав про організований Сталіном Голодомор в Україні, але мовчав з політичних причин. Вже в дорослому віці, напередодні 50-ї річниці Голодомору, Юрій Даревич та його товариші вирішили зробити щось, щоб факт злочину Сталіна супроти українського народу став відомим широко у світі. Так, 1982 року, група українців-професіоналів (серед них, поряд з проф.Даревичем, проф.В.Янішевський, адвокат Б.Онищук, д-р О.Винницький, та ін.) утворили Комітет Дослідження Голоду України (пізніше переорганізований в УКДДЦ). Комітет вирішив, що найкраще донести правду про Голодомор до найширшого загалу світової громадськості можна через такий масовий жанр як кіно. І так постав проєкт фільму “Жнива Розпачу”. Підготовка фільму включала пошуки і збирання документації та свідчень, багатогодинні записи інтерв’ю з очевидцями голоду 1932-1933 рр., які по війні опинилися на Заході, залучення професійних кіномайстрів (фільм знімали Славко Новицький і Юрій Луговий за участю Марка Царинника), збір мільйонів доларів, необхідних для здійснення проєкту. В результаті було зроблено одногодинний документальний фільм, який, окрім англійської, озвучили ще кількома європейськими мовами. Фільм “Жнива Розпачу” було показано на десяти кінофестивалях, де він здобув ряд нагород. Його показували по телебаченню в США, Канаді, Австралії, Бельгії, та інших країнах, а також демонстрували в

кінотеатрах. Так, завдяки фільму “Жнива Розпачу” злочин сталінського режиму супроти українського народу, що свідомо прирік на голодну смерть мільйони українських селян, став відомим широко у світі та був засуджений світовою громадськістю. На жаль, завершив д-р Даревич, фільм не зміг перестерегти проти нових геноцидів, якими така багата світова історія другої половини 20-го століття.

Д-р Олег Романишин (Торонто) присвятив свою доповідь політичному контексту Голодомору. Довголітній головний редактор газети “Гомін України” є також дослідником і редактором збірки документів “Holodomor: The Ukrainian Genocide” (2014). Незважаючи на те, що російські історики продовжують заперечувати голод 1932-1933 рр. як суто український феномен, презентовані д-ром Романишином документи яскраво засвідчили, що політика більшовицького режиму від самого початку була спрямована на планове і систематичне винищення української нації. І Троцький, і Ленін в 1919 р. не мислили більшовицьку Росію без України, а Сталін вже в 1925 р. прямо прирівняв національне питання в Україні до селянського питання. Газета “Пролетарська правда” 1930 р. проголошує, що мета колективізації – викорінення націоналізму. І коли в Україні протести проти колективізації вилилися в потужну народну війну проти більшовицького режиму, режим застосував найстрашнішу в доядерну добу зброю масового винищення – штучний голод. Сталін післав Кагановича приборкати непокірну Україну. В 1932 р. були прийняті закони “про п’ять колосків” і закон “чорної дошки”. 1 січня 1933 р. прийнята резолюція про репресії за нездачу зерна. Наступна резолюція – про блокаду Кубані і України, щоб селяни не могли рятуватися втечею з голодних сіл. Одночасно були зупинені процеси українізації і почалися масові репресії проти української інтелігенції і церкви. В січні 1934 року Ворошилов відверто визнав, що вони “свідомо обрали голод”. Однак, голод обрали не тому, що “треба було зерно”, як твердив Ворошилов, а тому, що таким чином сталінський режим прагнув назавжди упокорити вільнолюбну українську націю та, за висловом Сталіна, перетворити УРСР в “фортецю соціалізму”.

Третя сесія відкрив кандидат історичних наук Юрій Парог (Торонто). Сфера зацікавлень доповідача – проблеми розвитку інноваційної економіки та можливості координації політичних трансформацій. Тема його доповіді – “Проблема досягнення успіху в практичній політиці на прикладі українських визвольних змагань другої половини 17 ст.” - була присвячена його власній теорії практичної політики, яку він застосував до аналізу відомих історичних подій 17 століття. Основи практичної політики, згідно з концепцією доповідача, базуються на принципі досягнення поставленої мети та запобігання трагедій, що сталися в минулому. Досягнення успіху ґрунтується на певних законах, принципах і методах, які і поставив за мету продемонструвати у своїй доповіді Ю.Парог. Зупинившись спочатку на об’єктивних позитивних передумовах війни Хмельницького 1648 р., а саме, внутрішній слабкості Речі Посполитої та відсутності реальної їй допомоги з боку інших європейських країн, які були втягнені у власні проблеми, доповідач проаналізував ті фактори, що сприяли Хмельницькому на початку, та його помилки, що, врешті, привели до поразки. Позитиви – компактне поселення біля п’яти мільйонів українців, що були об’єднані православною вірою і мали власне сильне козацьке військо. Серед помилок – угода з кримським ханом, чим гетьман порушив закон успішності: ‘не віддавай контроль над ситуацією ворогові’. Інша помилка – підписана з ханом Зборівська угода передбачала обмеження кількості реєстрових козаків до 40 тисяч, а це призвело до створення внутрішньої опозиції серед тих, що не увійшли до реєстру (порушення закону ‘не створюй собі ворогів’). Ще одне важливе правило – ‘роби швидко і найкраще’, яке знову ж порушив Хмельницький: перемога під Корсунем трапилась в травні, а наступна битва під Пилявцями – аж всередині вересня, що дозволило полякам зібратися з силами. Ті ж помилки Хмельницький повторив і пізніше, при стосунках з московським царем. Все ж таки, незважаючи на помилки, Хмельницькому вдалося створити свою державу – козацьку Русь. Його наступники Виговський, Дорошенко, Мазепа допустилися і тих самих, і інших помилок, що при нових обставинах призвели козацьчину та Україну до руїни. Якщо екстраполювати уроки історії на сучасність, то Ю.Парог радить теперішнім українським політикам зосередитись на ключових проблемах, вирішення яких приведе до успіху. На думку доповідача, ключова проблема сучасної України, яку необхідно вирішити, – побудова некорупційного суспільства.

Кандидат філологічних наук Галина Костюк (Торонто) присвятила свою доповідь творчості видатної української поетеси Наталі Лівицької-Холодної. Характерна прикмета поезії Лівицької-Холодної – зосередженість на повсякденності, що особливо присутня в творчості пізнього періоду. На думку Богдана Рубчака, вона приносить в поезію наратив роману, щоденниковість. Щоденні клопоти, буденні турботи, навіть хвороба (артрит) стають поезією, а поміж рядками залишається невисловлений простір. Юрій Шерех порівнював вірші Лівицької-Холодної до японських рисунків, в яких панує чорно-білість -зима, самотність, старість... На думку доповідача, її поезію можна б також порівняти до графіки її чоловіка, а ще- до вишивок на українських рушниках. У цій поезії, де начебто нічого не відбувається, надзвичайно важлива метафора-вся навколишність тут метафоризується. В цьому Н.Лівицька-Холодна схожа на Роберта Фроста, як і вона, “безподієвого” і наскрізь метафоричного американського поета.

Останню доповідь конференції на тему “Співпраця Канади і України: Центр канадознавства Національного університету “Острозька академія” представив Валерій Полковський, д-р філософії з Едмонтону. На початку д-р Полковський коротко охарактеризував стан канадсько-українських взаємин на сучасному етапі та внесок українців Канади в розбудову освітніх закладів в Україні, зокрема, створення віртуальної бібліотеки за кошти діаспори та роль Джеймса Тимертея в фундації Центру А.Шептицького при Українському Католицькому університеті. Основну частину доповіді д-р Полковський присвятив історії розвитку канадознавства в Україні. Вона розпочалася 1970-тих рр. коли до Чернівецького університету приїхала делегація канадців. Однак ґрунтовний і багатогранний розвиток канадознавства спостерігається лише від 2010 року, коли за ініціативи та безпосередньої участі В.Полковського при університеті “Острозька академія” відкрився Центр Канадознавства (д-р Полковський є Директором Центру). З того часу в Україні виникли і інші осередки, наприклад, в Луцьку, а канадознавці працюють в Дніпрі, Кременці, Рівному, Львові, Тернополі, та інших містах України. Розвиваються такі напрямки наукових досліджень як політологія, історія, канадська література, мова (дослідження канадського варіанту англійської мови), перекладацтво. Відбуваються наукові конференції, мета яких – об’єднати зусилля канадознавців і привабити молодих дослідників до канадської тематики. Перспективи канадознавства в Україні д-р Полковський оцінює помірковано оптимістично: як завжди, для успіху проєктів необхідні кошти, яких часто бракує.

Конференція виявила широкий спектр зацікавлень науковців -членів НТШ. Виступи викликали багато запитань від зацікавлених слухачів та часто супроводжувалися жвавою дискусією.

Даґмара Турчин-Дувірак,

Член Дирекції НТШ.

P.S.: На світлині – учасники конференції. Зліва направо, сидять: Ю.Даревич, Олег Романишин, Дарія Даревич, Ксеня Кебудзинська; стоять: Віктор Остапчук, Юрій Рарог, Валерій Полковський, Ксеня Мариняк, Лідія Бойчишин, Олександр Романко. Автор світлин – Микола Сварник.

